

**SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ VE SAĞLIK HİZMETLERİ
MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN SAĞLIK
OKURYAZARLIĞI İLE BÜTÜNCÜL TAMAMLAYICI VE
ALTERNATİF TIBBA KARŞI TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

*EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN HEALTH LITERACY AND
ATTITUDES TOWARDS HOLISTIC, COMPLEMENTARY AND ALTERNATIVE
MEDICINE OF STUDENTS OF FACULTY OF HEALTH SCIENCES AND
VOCATIONAL SCHOOL OF HEALTH SERVICES*

Emine DEĞİRMENCI¹, Gülден ATAN²

¹Öğr. Gör, Artvin Çoruh Üniversitesi, Yusufeli Meslek Yüksekokulu, Evde Hasta Bakımı Programı, Artvin, Türkiye.

²Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik bölümü, İç Hastalıkları

Hemşireliği ABD, Van, Türkiye.

Özet

Giriş: Sağlık bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin güvenilir ya da güvenilir olmayan bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamalarını ayırt edebilmesinde sağlık okuryazarlığı düzeyi önemlidir. Bu çalışmada sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu ve sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıp hakkındaki tutum ve davranışlarını belirlenmesi ve sağlık okuryazarlığı düzeyi ile ilişkisinin araştırılması amaçlandı.

Gereç-Yöntem: Tanımlayıcı ve ilişkili arayıcı tipte olan bu çalışma Mart-Haziran 2024 tarihleri arasında, Artvin Çoruh Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ile Artvin Çoruh Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi bölümlerinde 2023-2024 bahar döneminde kayıtlı öğrenciler ile yürütülmüş olup 513 öğrenci ile gerçekleştirildi. Verilerin toplanmasında, "Demografik Bilgi Formu", "Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği" ve "Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutum Ölçeği" kullanıldı. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, t-testi, Anova, Boferroni, pearson korelasyon ve regresyon analizleri kullanılırken, anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak kabul edildi.

Bulgular: Öğrencilerin sağlık okuryazarlığı ölçeği toplam ve bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı tutum ölçeği toplam puanları arasında anlamlı ilişki saptanmadı ($F(1,511)=0.684, p=0.409, p>0.05$).

Sonuç: Öğrencilerin yeterli düzeyde sağlık okuryazarlığına sahip oldukları, sağlık okuryazarlık düzeyinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı tutumlarını anlamlı olarak etkilemediği, bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı da pozitif tutum sergiledikleri, kız öğrencilerin sağlık okuryazarlığı bakımından erkek öğrencilerden daha başarılı olduğu belirlendi. Sağlık okuryazarlığı ve bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı tutumları arasındaki ilişkinin, kültürel inançlar, değerler ve kişisel deneyimler gibi diğer faktörlerden nasıl etkilenebileceğinin araştırılması, erkek öğrencilerin sağlık okuryazarlık düzeyinin artırılması için desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tamamlayıcı ve alternatif tıp, Sağlık okuryazarlığı, Öğrenci.

Abstract

Objective: Health literacy level is important for students studying in health departments to distinguish reliable or unreliable holistic complementary and alternative medicine practices. This study aimed to determine the attitudes and behaviors of students of health services vocational school and health sciences faculty about holistic complementary and alternative medicine and to investigate its relationship with the level of health literacy.

Material-Methods: This descriptive and correlational study was conducted between March-June 2024 with students registered in the spring semester of 2023-2024 in the departments of Artvin Çoruh University, Faculty of Health Sciences, School of Health Services and Artvin Çoruh University, Faculty of Health Sciences, and was carried out with 513 students. "Demographic Information Form", "Health Literacy Scale" and "Holistic Complementary and Alternative Medicine Attitude Scale" were used in the data collection. Descriptive statistics, t-test, Anova, Boferroni, pearson correlation and regression analyzes were used in the evaluation of the data, and the significance level was accepted as $p<0.05$.

Results: No significant relationship was found between the students' total health literacy scale and total scores of the attitude towards holistic complementary and alternative medicine scale ($F(1,511)=0.684, p=0.409, p>0.05$).

Conclusion: It was determined that the students had sufficient health literacy, that their health literacy level did not significantly affect their attitudes towards holistic complementary and alternative medicine, that they also had positive attitudes towards holistic complementary and alternative medicine, and that female students were more successful than male students in terms of health literacy. It is recommended that the relationship between health literacy and attitudes towards holistic complementary and alternative medicine be investigated and that other factors such as cultural beliefs, values and personal experiences be used to support male students in order to increase their health literacy levels.

Keywords: Complementary and alternative medicine, Health literacy, Student.

ORCID ID: E.D., 0009-0007-0417-8286; G.A., 0000-0001-8816-9537

Sorumlu Yazar: Gülден Atan, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik bölümü, İç Hastalıkları Hemşireliği ABD

E-mail: guldenatan@gmail.com

Geliş tarihi/ Date of receipt: 03.10.2024

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 24.03.2025

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

GİRİŞ

Sağlık okuryazarlığı, bireylerin sağlık bilgilerine erişme konusundaki motivasyon ve yeteneklerini belirleyen bilişsel ve sosyal becerileri ifade eder (1). Bireylerin kendi sağlık kararlarını bilinçli bir şekilde alabilmeleri için sağlık okuryazarlığı gereklidir ve sağlık hizmetlerine etkili bir şekilde erişim sağlar (2). Sağlık okuryazarlığı düzeyi yüksek olan bireyler, sağlık hizmetlerinin etkin kullanımı, hastalıkların önlenmesi ve tedavisi konularında daha başarılıdır (3). Sağlık eğitimi alanında kişilerin Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp (BTAT) ve sağlık okuryazarlığı konularında bilgi sahibi olmaları, bireysel sağlıklarını yönetme becerilerini artırırken, toplum sağlığını iyileştirmede de önemli bir rol oynar (4).

BTAT yaklaşımı, son yıllarda sağlık alanında daha fazla ilgi görmektedir. BTAT yaklaşımı, geleneksel tıbbın yanı sıra bedenin fiziksel, duygusal ve ruhsal yönlerini de benimser (5). BTAT'nin temel prensipleri arasında bireyin kendi iyileşme sürecine katılımı, doğal tedavi yöntemlerinin kullanımı, yaşam tarzı değişikliklerinin teşviki ve önleyici sağlık uygulamalarının vurgulanması yer alır (6).

Sağlık hizmetleri eğitiminde, öğrencilere modern tıbbın yanı sıra BTAT uygulamaları hakkında bilgi verilmesi, onların bilinçli kararlar almasına ve çeşitli tedavi seçenekleri arasında uygun bir denge kurmalarına yardımcı olabilir (7). Sağlık hizmetleri öğrencilerinin, bu yaklaşımlara yönelik tutumları, mesleki uygulamalarını ve hasta yönetimini etkileyebilir (8). Bu nedenle, öğrencilerin BTAT'a karşı tutumlarını ve sağlık okuryazarlığı seviyelerini anlamak, sağlık eğitimi programlarının tasarımı ve sağlık politikalarının geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir (9,10).

Sağlık eğitimi alanındaki bireylerin, BTAT prensiplerini anlamaları ve sağlık okuryazarlığı becerilerini geliştirmeleri hem kendi sağlık davranışlarını yönlendirme hem de hastalık yönetiminde daha etkili olmalarını sağlayabilir (2). Ayrıca sağlık hizmetleri

öğrencilerinin, bu yaklaşımlara yönelik tutumları ve sağlık okuryazarlığı düzeyleri, gelecekteki sağlık sistemlerinin yönlendirilmesi ve hastalarla etkili iletişimin sağlanması açısından önemlidir (11). Günümüzde sağlık hizmetleri alanında çalışacak olan bireylerin, geleneksel tıbbın yanı sıra BTAT uygulamalarına ilişkin bir anlayışa sahip olmaları giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu araştırmanın amacı, sağlık hizmetleri öğrencilerinin sağlık okuryazarlığı ile BTAT tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırma Soruları

1. Öğrencilerin sağlık okuryazarlığı düzeyleri nasıldır?
2. Öğrencilerin BTAT tutumları nasıldır?
3. Öğrencilerin sağlık okuryazarlığı ile BTAT tutumları arasında bir ilişki var mıdır?
4. Öğrencilerin SOY ile BTAT tutumlarında tanımlayıcı özelliklerine göre farklılaşma var mıdır?

GEREÇ YÖNTEM

Araştırma Tipi

Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tiptedir.

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, Mart-Haziran 2024 tarihleri arasında, Türkiye'nin kuzey ve doğusundaki devlet üniversitelerinin sağlık bölümlerinde öğrenim gören 3171 öğrenci oluşturdu. Araştırmanın örnekleme evrenin bilindiği durumlarda örneklem hesaplama formülüne göre belirlendi. Örneklem alınacak öğrenci sayısı aşağıdaki formül kullanılarak belirlendi:

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$$

n=Örneklem alınacak birey sayısı

N=Evrendeki birey sayısı: 3171

p=İncelenen olayın görülüş sıklığı= 0.50

q= İncelenen olayın görülmeysi sıklığı (1-p)= 0.50

t=Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablo değeri= 1.96

d=Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen sapma değeri= 0.05

$$n = \frac{3171 \cdot (1.96)^2 \cdot 0.50 \cdot 0.50}{d(0.05)^2(3171 - 1) + t(1.96)^2 \cdot 0.50 \cdot 0.50} = 343$$

Formülde değerler yerine konularak yapılan hesaplama sonucunda, araştırmanın örneklemini 343 öğrenci oluşturmuştur. Belirlenen örnekleme ulaşabilmek için öğrenciler, sınıf listesine göre basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak seçildi. Araştırma dahil edilme kriterlerini karşılayan (18 yaş ve üstü, iletişim sorunu olmayan, çalışmaya gönüllü katılan, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencisi olan) 513 öğrenci ile tamamlandı. Evrenin %16'sına ulaşıldı.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında, “Demografik Bilgi Formu”, “Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği” ve “Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba Karşı Tutum Ölçeği” kullanıldı.

Demografik Bilgi Formu:

Araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan form, öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, okuduğu bölüm gibi toplam yedi sorudan oluşmaktadır.

Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (SOYÖ): Yetişkin kişilerin sağlık okuryazarlık düzeylerini ölçmek amacıyla Japonya’da Suka ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (12). Ölçek, Türkoğlu ve Kılıç tarafından “Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği” adıyla Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçeğin; Fonksiyonel Sağlık Okuryazarlığı (5 madde), İnteraktif Sağlık Okuryazarlığı (5 madde), Eleştirel Sağlık Okuryazarlığı (4 madde) olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçek 1-5 puan arasında puanlanmaktadır. Ölçekten toplamda 14 ile 70 puan alınmakta olup, toplam puanın yükselmesi sağlık okuryazarlık düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Geçerlilik güvenilirlik yapılan çalışmada da Cronbach alfa değeri 0.85 olarak saptanmıştır (13). Çalışmamızda ise ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.86 olarak bulundu.

Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba Karşı Tutum Ölçeği (BTATÖ): Ölçek 2003 yılında Hyland ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (14). Türkçe geçerlilik güvenilirlik analizlerini Erci yapmıştır. Ölçek 11

sorudan oluşan likert tipindedir. Ölçekten 11-66 arasında puan alınabilmektedir. Ölçeğin puanı azaldıkça tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı pozitif tutum artmaktadır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı olan Cronbach alfa değeri 0.72’dir (15). Çalışmamızda ise ölçeğin ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.63 olarak bulundu.

Verilerin Toplanması

Veriler, araştırmacılar tarafından araştırma kriterlerine (18 yaş ve üstü, iletişim sorunu olmayan, çalışmaya gönüllü katılan, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencisi olan) uyan ve araştırmayı kabul eden öğrencilere araştırma ile ilgili bilgilendirme yapıldıktan sonra yüz yüze görüşme yoluyla toplandı. Veriler sınıf ortamında toplandı, öğrencilerin birbirlerinden etkilenmemesi için gerekli tedbirler alındı (Birbirlerinden uzak oturmaları, anket sırasında konuşmaması, araya çanta konulması). Veri toplama süresi yaklaşık 5-10 dakika sürdü.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 25.0 istatistik programı aracılığıyla değerlendirildi. Araştırma değişkenlerinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek üzere Kurtosis (Basıklık) ve Skewness (Çarpıklık) değerleri incelendi. Değişkenlerin normal dağılım gösterdiği belirlendi. Araştırmaya katılan öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesinde frekans ve yüzde analizlerinden, ölçeğin incelenmesinde ortalama ve standart sapma istatistiklerinden faydalandı. Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre ölçek düzeylerindeki farklılaşmaların incelenmesinde t-testi, tek yönlü varyans analizi (Anova) ve post hoc (Bonferroni) analizlerinden faydalandı. Öğrencilerin SOYÖ toplam ve BTATÖ toplam puanları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için de pearson korelasyon ve regresyon analizlerinden yararlanıldı. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ alındı.

Araştırmanın Etik İlkeleri

Araştırmayı yapabilmek için Türkiye’nin kuzeyindeki bir devlet üniversitesinin etik kurulundan (Tarih: 15.02.2024 Sayı No: E-18457941-050.99-

125199) izin alındı. Kurum izni alındıktan sonra, öğrencilerin bilgilendirilmiş onamları alındı. Çalışma Helsinki Bildirgesi'nin yayınladığı etik standartlara uygun gerçekleştirildi.

BULGULAR

Öğrencilerin %73.7'si kadın, %32.0'ı hemşirelik öğrencisi, yaş ortalaması 20.92 ± 2.39 olup %73.7'si çekirdek ailede yaşamaktadır.

Öğrencilerin %70.4'ü sağlık okuryazarlığı kavramının %70.0'ının da BTAT kavramının derslerde anlatılmadığını ifade ettiği belirlendi. Öğrencilerin %45.4'ünün BTAT 'e ilgi düzeyini kısmen olarak ifade ettiği ve Çalışmada öğrencilerin SOYÖ toplam puanları 53.14 ± 10.03 ve BTATÖ toplam puanları 24.82 ± 5.27 olarak bulundu (Tablo 1).

Tablo 1. Tanımlayıcı özellikler ve ölçek toplam puan dağılımı (n=513)

		n	%
Cinsiyet	Kadın	378	73.7
	Erkek	135	26.3
Program	Hemşirelik	164	32.0
	Ebelik	97	18.9
	Tıbbi Laboratuvar Teknikerliği	45	8.8
	Ağız ve Diş Sağlığı Teknikerliği	79	15.4
	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	32	6.2
	İş ve Uğraşı Terapisi	28	5.5
	Optisyenlik	32	6.2
	Çocuk Gelişimi	36	7.0
Aile tipi	Çekirdek	378	73.7
	Geniş	135	26.3
Sağlık okuryazarlığı kavramının anlatılma durumu	Evet	152	29.6
	Hayır	361	70.4
BTAT kavramının anlatılma durumu	Evet	154	30.0
	Hayır	359	70.0
BTAT ilgi düzeyi	İlgi duymuyorum	78	15.2
	Kısmen ilgi duyuyorum	233	45.4
	İlgi duyuyorum	178	34.7
	Çok fazla ilgi duyuyorum	24	4.7
Ort±SS (Min-Max)			
Yaş	20.92±2.39 (18-49)		
SOYÖ Puan Ortalaması	53.14±10.03 (17-70)		
BTATÖ Puan Ortalaması	24.82±5.27 (11-52)		

Öğrencilerin SOYÖ toplam puanı cinsiyete göre anlamlıydı ($t=3.260$, $p<0.05$). Kadınların SOYÖ toplam puanları erkeklerin SOYÖ toplam puanlarından yüksekti. Öğrencilerin SOYÖ toplam BTAT ilgi

düzeylerine göre de anlamlıydı ($F=5.700$, $p<0.05$). Farkın nedeni BTTAT' a çok fazla ilgi duyanların SOYÖ puanlarının gruptaki diğer öğrencilerin puanlarından daha yüksek olmasıydı (Tablo 2).

Tablo 2. Sağlık okuryazarlık düzeyi ve BTAT'ın tanımlayıcı özelliklere göre farklılaşma durumu (n=513)

Demografik Özellikler	SOYÖ				BTATÖ	
	n	$\bar{X} \pm SS$	Test Önemlilik	$\bar{X} \pm SS$	Test Önemlilik	
Cinsiyet	Kadın	378	53.99±9.48	t=3.260	24.77±5.34	t=-0.283
	Erkek	135	50.74±11.10	p=0.001	24.94±6.69	p=0.777
Bölümü	Hemşirelik	164	51.47±10.39	F=1.834 p=0.079	25.15±5.74	F=1.975 p=0.057
	Ebelik	97	53.45±10.33		25.11±5.30	
	Tıbbi Labaratuar Teknikerliği	45	53.80±9.08		22.80±5.99	
	Ağız ve Diş Sağlığı Teknikerliği	79	54.93±9.37		25.06±5.92	
	Fizyoterapi ve Rehabilitasynn	32	54.78±9.99		23.81±5.34	
	İş ve Uğraşı Terapisi	28	54.57±8.45		22.96±5.45	
	Optisyenlik	32	55.37±12.19		25.21±6.04	
	Çocuk Gelişimi	36	50.58±8.02		26.47±5.65	
Aile tipi	Çekirdek	378	53.56±9.88	t=1.614 p=0.107	24.84±5.57	t=0.189 p=0.850
	Geniş	135	51.94±10.37		24.74±6.15	
Sağlık okuryazarlığı kavramının anlatılma durumu	Evet	152	54.11±9.78	t=1.431 p=0.153	24.50±5.62	t=-0.822 p=0.411
	Hayır	361	52.73±10.11		24.95±5.77	
BTAT kavramının anlatılma durumu	Evet	154	53.79±9.89	t=961 p=0.337	24.18±5.57	t=-1.657 p=0.098
	Hayır	359	52.86±10.09		25.09±5.78	
BTAT ilgi düzeyi	İlgi duymuyorum (1)	78	48.89±11.71	F=5.700 p=0.001	24.19±6.70	F=0.738 p=0.530
	Kısmen ilgi duyuyorum (2)	233	53.71±9.12		24.83±5.09	
	İlgi duyuyorum (3)	178	54.11±10.26		24.89±5.83	
	Çok fazla ilgi duyuyorum (4)	24	54.16±7.52		26.12±7.29	
Post hoc analiz			Bonferroni 1<2<3<4		-	-

t: Bağımsız Gruplar t-testi; F: Anova; PostHoc: Bonferroni, Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma, SOYÖ: Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği, BTATÖ: Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutum Ölçeği.

Öğrencilerin sağlık okuryazarlık düzeyinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı tutumlarıyla ilişkisi incelendiğinde

aralarında istatistiksel anlamda fark bulunmamıştır (p>0.05) (Tablo 3).

Tablo 3. Sağlık okuryazarlık düzeyinin BTAT ile ilişkisi (n=513)

Bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı tutum ölçeği puan ortalaması	
Sağlık okuryazarlığı	r=-.037 p=.409
r:Pearson correlasyon Öğrencilerin SOYÖ toplam ve BTATÖ toplam puanları arasında yapılan regresyon analizinde anlamlı ilişki saptanmadı (F(1.511)=0.684, p=0.409, p>0.05). Ayrıca	
öğrencilerin sağlık okuryazarlık düzeyinin ve bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı tutumlarına anlamlı bir etkisi bulunmadığı saptandı ($\beta = -0.037$; t(511)=-0.827, p=0.409) (Tablo 4).	

Tablo 4. Sağlık okuryazarlık düzeyinin BTAT tutumlarına etkisi (n=513)

Bağımsız Değişken	B	SD	B	t	p*
Sabit	25.930	1.365		18.996	.001
Sağlık okuryazarlığı	-0.021	0.025	-0.037	-0.827	0.409
R=0.037 R²=0.001 F=0.684 p=0.409					

*Basit Doğrusal Regresyon Analiz

TARTIŞMA

Bu bölümde sağlık hizmetleri öğrencilerinin sağlık okuryazarlığı ile BTAT tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemede elde edilen bulgular, literatür doğrultusunda tartışıldı.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yeterli düzeyde sağlık okuryazarlığı olduğu belirlendi. Vietnam'da 5423 öğrencinin alındığı bir çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiş olup, öğrencilerin sağlık okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmasının hasta takip ve tedavileri üzerinde olumlu etki oluşturacağı belirtilmiştir (1). Ülkemizde yapılan bir çalışmada; üniversite öğrencilerinin yeterli düzeyde sağlık okuryazarlıklarının bulunduğu, yaşlı bakım, acil yardım, fizyoterapi bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerinse yüksek düzeyde okuryazarlık seviyesine sahip oldukları belirlenmiştir (2,3). Ayrıca hemşirelik öğrencileri ile yapılan bazı çalışmalarda, öğrencilerin sağlık okuryazarlık düzeylerinin yeterli olduğu görülmüştür (4,5). Araştırmamız ve literatür sonuçlarına göre sağlık bilimleri alanında öğrenim gören öğrencilerin sağlık okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Araştırma

sonuçlarımız literatürü desteklemektedir. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin öğrenimleri sırasında aldıkları derslerin ağırlıklı olarak sağlık bilimleri ile ilgili olması, öğrencilerin sağlık okuryazarlığı düzeyleri üzerinde olumlu etki oluşturduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda öğrencilerin SOYÖ toplam puanı cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdi. Kız öğrencilerin sağlık okuryazarlığı düzeyleri, erkek öğrencilerden daha yüksekti. Bu sonuç Japonya ve Türkiye'de yapılan iki farklı çalışma ile benzerlik göstermektedir (6,7). Bu sonuçlar doğrultusunda kız öğrencilerinin sağlık okuryazarlığı konusunda daha başarılı olduğu ve bireysel sağlık düzeylerini daha fazla önemsedikleri söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı pozitif tutum sergiledikleri belirlendi. Farklı kültürler içinde sağlık bakım hizmeti sunan sağlık profesyonellerinin ve meslek adaylarının BTAT yöntemleri hakkındaki bilgi ve tutumları önemlidir. Türkiye'de yapılan bir çalışmada da 156 hemşirelik bölümü öğrencisi örnekleme alınmış olup bu öğrencilerin BTAT yöntemlerine yönelik pozitif tutum

sergiledikleri belirlenmiştir (8). Ebelik ve hemşirelik öğrencileri ile yapılan farklı bir çalışmada da, öğrencilerin bulgularımıza benzer şekilde BTAT yöntemlerine yönelik pozitif tutum sergiledikleri belirtilmiştir (9). Bu anlamda çalışma bulgularımız literatür ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucunda cinsiyetin BTAT tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı etkisi bulunmamıştır. Sonucumuzla aynı yönlü başka çalışmalar da literatürde mevcuttur (10,11). Bunun yanı sıra kız öğrencilerin BTAT puanının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu çalışma sonuçları da mevcuttur (12).

Çalışmamızda bulmuş olduğumuz yaş faktörünün BTAT kullanımı ile arasında bir ilişki olmadığını tespit eden başka çalışmalar da mevcuttur (13,14). Çalışmamızda yaş ortalamasının birbirine yakın olması ve BTAT konusundaki bilgi yetersizliği bunun nedeni olabilirken kültürel inançlar ve değerler, kişisel deneyimler gibi faktörlerde yaş faktörünü etkisiz kılmış olabilir

Çalışma sonucunda öğrencilerin sağlık okuryazarlık düzeyinin BTAT'a karşı tutumlarını anlamlı olarak etkilemediği saptandı. Sağlık okuryazarlığının artmasıyla doğru orantılı olarak BTAT'ın da arttığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (15–19).

İsveç'te 2019 yılında yapılan bir çalışmada kanser hastalarının sağlık okuryazarlığı ve BTAT kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (20). Farklı bir çalışmada sağlık okuryazarlığı düzeyi yüksek olan yaşlıların BTAT kullanımıyla ilgili bilgi seviyelerinin daha yüksek olduğunu, ancak BTAT kullanma olasılıklarının daha yüksek olmadığı bulundu (21). Söz konusu çalışmalar ile bu çalışma arasındaki farklar, kültürel farklılıklar, reçetesiz satılan ilaçların yüksek kullanımı, BTAT hakkındaki farklı bilgi kaynakları ve hatta farklı sağlık okuryazarlığı araçlarının kullanılması gibi faktörlerden kaynaklanabilir. Bu bağlamda çalışma sonuçlarımız literatürdeki çalışma sonuçları ile farklıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızda öğrencilerin sağlık okuryazarlık düzeyinin BTAT a karşı tutumlarını anlamlı olarak etkilemediği, yeterli düzeyde sağlık okuryazarlığına sahip oldukları, BTAT'a karşı da pozitif tutum sergiledikleri belirlendi. Ayrıca kız öğrencilerin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu saptandı.

Bu bilgiler doğrultusunda;

- Öğrencilerinin BTAT hakkında temel bilgi ve beceriyi kazanarak yeterli donanıma sahip olmalarında, ön lisans ve lisans döneminden başlayarak öğrencilerin kanıt temelli eğitimlerle desteklenmeleri,
- Öğrencilerin ilerideki meslek hayatında bütünsel bakım becerilerini geliştirmek, bilgi kirliliği ile mücadele edebilmek için, sağlık eğitimi müfredatlarında BTAT ve sağlık okuryazarlığı entegrasyonunun, eğitim, seminer, konferans ve bunlara benzer bilimsel aktiviteler ile sağlanması,
- Kız ve erkek öğrencilerin sağlık okuryazarlığı kaynaklarının daha kapsamlı araştırılması, buna yönelik doğru kaynak kullanımına yönlendirme sağlanması, sağlık okuryazarlığı seviyesinin istenilen seviyeye çıkarılması önerilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma örneklemini iki ildeki devlet üniversitelerinin sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu ve sağlık bilimleri fakültesi öğrencileri ile sınırlıdır. Bir diğer sınırlılık ise her bir programdan öğrencilerin orantılı tabakalama yapılarak seçilmemesidir. Bu durum araştırmanın genellenebilmesini sınırlandırmaktadır.

Teşekkür

Tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

Etik Kurul Onayı: Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu, Tarih: 15/02/2024; Sayı No: E-18457941-050.99-125199

Finansal Destek

Finansal destek yoktur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazarların Katkıları: Plan, tasarım: ED; Gereç, yöntem ve veri toplama: GA, ED; Analiz ve yorum: GA, ED; Yazım ve eleştirel değerlendirme: GA, ED.

KAYNAKLAR

1. Dehghan M, Mahlagha RD, et al. The relationship between use of complementary and alternative medicine and health literacy in chronically ill outpatient cases: a cross-sectional study in southeastern Iran. *Frontiers in Public Health* 2023(11): 988388. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.988388>
2. Liu C, Wang D, et al. What is the meaning of health literacy? A systematic review and qualitative synthesis. *Family Medicine and Community Health* 2020; 8(2):e000351. <http://fmch.bmj.com/lookup/doi/10.1136/fmch-2020-000351>
3. Coughlin SS, Vernon M, et al. Health literacy, social determinants of health, and disease prevention and control. *Journal of environment and health sciences* 2020;6(1):3061. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/33604453>
4. Weinert C, Nichols E, et al. Be Wise: A complementary and alternative medicine health literacy skill-building programme. *Health education journal* 2021;80(3):327–36. <https://doi.org/10.1177/0017896920974>
5. Mortada EM. Evidence-based complementary and alternative medicine in current medical practice. *Cureus* 2024;16(1):e52041. <https://doi.org/10.7759/cureus.52041>
6. Rizvi SAA, Einstein GP, et al. Introduction to traditional medicine and their role in prevention and treatment of emerging and re-emerging diseases. *Biomolecules* 2022; 12(10):1442. <https://doi.org/10.3390/biom12101442>
7. Kete H, Ersoy S, et al. Physicians' attitudes towards modern and complementary medicine. *Ahi Evran Medical Journal* 2023;7(3):371-380. <https://doi.org/10.46332/aemj.1274716>
8. Singh A, Kamath A. Attitude of medical students and doctors towards complementary, alternative and integrative medicine: a single-center, questionnaire-based study. *Journal of Pharmacopuncture* 2021;24(2):84–90. <https://doi.org/10.3831/KPI.2021.24.2.84>
9. Almeida S, Pinto E, et al. Evaluating e-health literacy, knowledge, attitude, and health online information in portuguese university students: a cross-sectional study. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2024;21(3):271. <https://doi.org/10.3390/ijerph21030271>
10. Kühn L, Bachert P, et al. Health literacy among university students: a systematic review of cross-sectional studies. *Frontiers in public health* 2022;9:680999. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.680999>
11. Porsuk AO, Cerit Ç. Views of healthcare professionals to traditional and complementary medicine. *International Journal of Traditional and Complementary Medicine Research* 2021;2(3):146-152. <https://doi.org/10.53811/ijtcmr.988323>
12. Suka M, Odajima T, et al. The 14-item health literacy scale for Japanese adults (HLS-14). *Environmental health and preventive medicine* 2013; 18:407-415. <https://doi.org/10.1007/s12199-013-0340-z>
13. Türkoğlu N, Kılıç D. Sağlık okuryazarlığı ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2021; 24(1): 25-33. <https://doi.org/10.17049/ataunihem.662054>
14. Hyland ME, Lewith G, et al. Developing a measure of attitudes: the holistic complementary and alternative medicine questionnaire. *Complementary therapies in medicine* 2003; 11(1): 33-38. [https://doi.org/10.1016/S0965-2299\(02\)00113-9](https://doi.org/10.1016/S0965-2299(02)00113-9)
15. Erci B. Attitudes towards holistic complementary and alternative medicine: a sample of healthy people in Turkey. *Journal of clinical nursing* 2007;16(4):761-768. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2006.01655.x>

16. Nguyen HT, Do BN, et al. Fear of COVID-19 scale—associations of its scores with health literacy and health-related behaviors among medical students. *International journal of environmental research and public health* 2020; 17(11): 4164.
<https://doi.org/10.3390/ijerph17114164>
17. Çelik S, İstek Z, ve ark. Üniversite öğrencilerinin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi: Bartın üniversitesi örneği. *Istanbul Gelisim University Journal of Health Sciences* 2021;(15):593-605.
<https://doi.org/10.38079/igusabder.976692>
18. Okur E, Evcimen H, ve ark. Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 2021; 30(1);18-24.
<https://doi.org/10.17942/sted.629676>
19. Akgül E, Tanrikulu F, ve ark. Sağlık bilimleri alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin sağlık okuryazarlık düzeyleri ile COVID-19 farkındalıkları. *Etkili Hemşirelik Dergisi* 2023;16(4):536–548.
<https://doi.org/10.46483/jnef.1375562>
20. Tekbaş S, Dal YÜ, ve ark. Hemşirelik öğrencilerinde sağlık okuryazarlığı düzeyinin ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Etkili Hemşirelik Dergisi* 2024;17(1):74-84.
<https://doi.org/10.46483/deuhfed.1101234>
21. Buran G, Kaçan YC. Hemşirelik öğrencilerinin sağlık okuryazarlığı ile geleneksel ve tamamlayıcı tıp tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi 2023;12(1):118-125.
<https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.1039929>
22. Matsumoto M, Nakayama K. Development of the health literacy on social determinants of health questionnaire in Japanese adults. *BMC Public Health* 2017;17:30. <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3971-3>
23. Cinar N, Akduran F, et al. The attitudes of nursing students regarding the complementary and alternative medicine. *Revista Eletrônica de Enfermagem* 2016;18:1174-1174.
<https://doi.org/10.5216/ree.v18.37320>
24. Koç E, Baltacı N, et al. Knowledge, use and attitude of intern nursing/midwifery students with regard to complementary and alternative medicine. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi* 2018;3(1):10-16.
25. Şahin N, Aydın D, ve ark. Hemşirelik öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarının değerlendirilmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi* 2019;8(1):21–26.
26. İlhan AO, Sirekbasan S, et al. Evaluation of the knowledge levels and attitudes of health services vocational school students about traditional and complementary medicine. *Ankara Medical Journal* 2019;19(4):736–744.
<https://doi.org/10.17098/amj.651980>
27. Köse E, Oturak G, ve ark. Bir grup tıp fakültesi öğrencisinde geleneksel ve tamamlayıcı tıp tutumu ve sağlık okuryazarlığı ilişkisinin incelenmesi. *Sakarya Tıp Dergisi* 2021;11(2):373-380.
<https://doi.org/10.31832/smj.856587>
28. Mahmoudian A, Hosseini E. Using complementary and alternative medicine in multiple sclerosis. *Journal of Isfahan Medical School* 2015; 32(320):2501-2510.
29. Movahed MM, Enayat H, et al. Women and non-conventional medicine: a study of related factors to the use of traditional and complementary medicine by women. *Sadra Medical Journal* 2019;7(3):273–286.
<https://doi.org/10.30476/smsj.2019.79295.0>
30. Liu L, Tang Y, et al. Complementary and alternative medicine-practice, attitudes, and knowledge among healthcare professionals in New Zealand: an integrative review. *BMC complementary medicine and therapies* 2021;21:63.
<https://doi.org/10.1186/s12906-021-03235-z>
31. Çakmak B, İnkaya B. Hemşirelik öğrencilerinin tamamlayıcı ve alternatif yaklaşım kullanma durumları ve sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Türkiye Sağlık Bilim ve Araştırmaları Dergisi* 2022;5(2):19–33.
<https://doi.org/10.51536/tusbad.1084114>

32. Keene MR, Heslop IM, et al. Complementary and alternative medicine use in cancer: A systematic review. *Complementary Therapies in Clinical Practice* 2019, 35: 33-47. <https://doi.org/10.1016/j.ctcp.2019.01.004>
33. Ashraf M, Saeed H, et al. A cross-sectional assessment of knowledge, attitudes and self-perceived effectiveness of complementary and alternative medicine among pharmacy and non-pharmacy university students. *BMC complementary and alternative medicine* 2019;19:95. <https://doi.org/10.1186/s12906-019-2503-y>
34. Wode K, Henriksson R, et al. Cancer patients' use of complementary and

- alternative medicine in Sweden: a cross-sectional study. *BMC complementary and alternative medicine* 2019; 19:1(62). <https://doi.org/10.1186/s12906-019-2452-5>
35. Dursun Sİ, Vural B, ve ark. Yetişkinlerde geleneksel/tamamlayıcı tıp tutumu ile sağlık okuryazarlığı ve sağlık algısı arasındaki ilişki. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi* 2019;1(1):1-10.